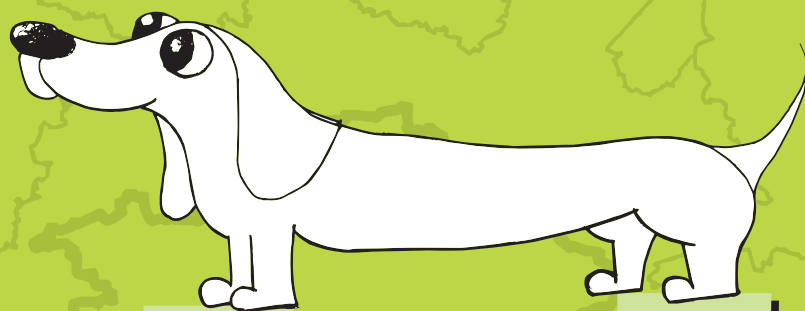

Náš domov **MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU**

Krhanice

Křečovice

Netvořice

Neveklov

Týnec nad Sázavou

Náš domov

MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU

Regionální učebnice

Krhanice / Křečovice / Netvořice
Neveklov / Týnec nad Sázavou

OBSAH

KRHANICE	8
Historie Krhanic	10
Geologie	15
Přírodověda	17
Rodinná farma Krhanice	21
Významné stavby Krhanic	23
Dlabalův pomník	26
Sanatorium v Prosečnici	27
Doprava	29
Činnost spolků v Krhanicích	33
Krhanické osobnosti	35
Zámek Lešany	40
Vojenské technické muzeum Lešany	42
František Hrubín	44
 AUTOŘI A POUŽITÉ ZDROJE	 46

Milí čtenáři, milé děti,

jsem ráda, že máte možnost listovat v regionální učebnici kraje mezi Vltavou a Sázavou. Je to kraj, kde žijete, kraj, ve kterém máte své kořeny a možná i vaši předci. Kniha vznikala celé čtyři roky a podíleli se na ní pedagogové a žáci všech pěti zúčastněných základních škol (Týnec nad Sázavou, Krhanice, Neveklov, Křečovice, Netvořice). Jde o první učebnici tohoto typu v našem regionu. Záměrem je prohloubit váš zájem o kraj, ve kterém žijete. Znáte-li dobře toto místo, jeho historii, kulturu, přírodní vztahy, můžete ho lépe chránit, podílet se na jeho rozvoji a rozkvětu. Učebnice nenahrazuje výuku dějepisu, přírodopisu, občanské či výtvarné výchovy, vlastivědy ani prvouky. Není historickou kronikou, turistickým průvodcem ani biologickým svazkem zoologie a botaniky. Umožní vám nahlédnout do zajímavostí v našem kraji a třeba podnítí váš zájem o život a místo, které vás obklopuje. Knížka pohlíží na náš region z pohledu mezipředmětových vztahů, a tak nás může v kapitole o historii třeba překvapit křížovka, kvíz, doplňovačka apod.

Regionální učebnice má široké využití. Účelem je především doplnění a zpestření výuky. Je doplněna pracovními listy napříč předměty a můžete se s ní seznámit i v elektronické podobě. Přeji vám, aby se kniha stala pro vás zábavou, která potěší, zaujme a snad i trochu poučí.

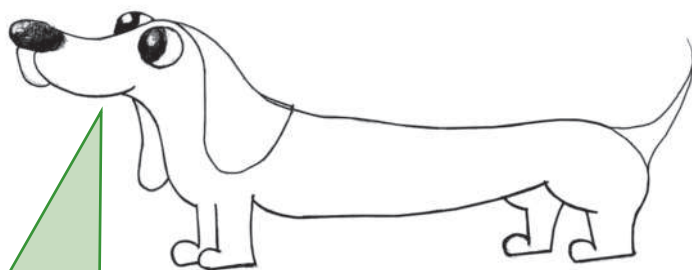
Mgr. Ludmila Vodehnalová

Foto Markéta Kolářová: Soutok Vltavy a Sázavy u Davle, podzim 2019

KANDÍK – PSÍ ZUB

Ahoj! Jsem jezevčík
a jmenuji se Kandík – psí zub, zkráceně
Kandík. Budu Vás provázet touto knihou. Ptáte se, proč
mám tak zvláštní jméno? Odpověď je jednoduchá. Narodil jsem se
v kraji mezi Vltavou a Sázavou, vlastně kousek nad řekou – v místech, kde
se Sázava pomalu blíží k soutoku s Vltavou. Tam někde nedaleko Pikovic leží
kopec Medník. Je to význačný kopec, dosahující výšky 416,5m nad mořem. Hrdě
se vypíná nad údolím řeky Sázavy. V okolí Medníku je zvlášť velká koncentrace
trampů a trampských osad. Jeho svahy jsou porostlé listnatými lesy. Medník je
pravděpodobně jedinou lokalitou v České republice, kde roste ohrožená
rostlina kandík psí zub (*Erythronium dens-canis*). A protože
pocházím právě z tohoto nádherného kraje, nemohu se
přece jmenovat jinak!

Foto: Ludmila Vodehnalová: Kandík – psí zub, Medník, 2018

Historie Krhanic / Geologie / Přírodověda Rodinná farma

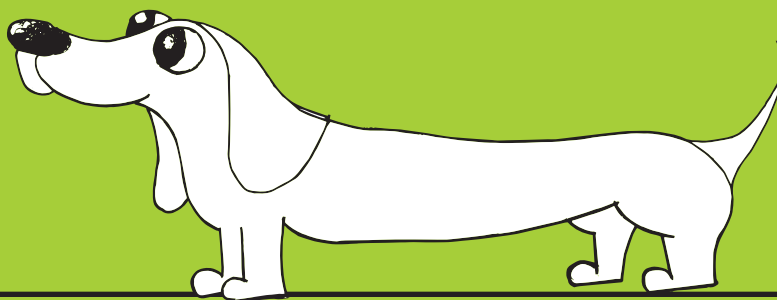
Významné stavby – Dlabalův pomník – Sanatorium Prosečnice

Doprava / Spolková činnost / Krhanické osobnosti – J. Hájek,

J. Šejbalová, M. Houra, O. Brousek / Lešany – Zámek

– Vojenské muzeum – František Hrubín

KRHANICE

ÚVOD

Vesnici Krhanice vnímají místní obyvatelé i turisté jako malebné místo, žijící si poklidným životem uprostřed krásné, na některých místech téměř nedotčené přírody. Měli bychom jim dát za pravdu. Krhanice v minulosti byly a i nadále jsou vyhledávanou lokalitou nejen pro klidný a zároveň aktivní život, ale i pro odpočinek, turistiku a poznávání přírody.

Jak Krhanice vidí naši žáci?

„Je to malá vesnice s velkými překvapeními. Lesy jsou tady na podzim, jako by je pozlatil.

Jsou plné nejrůznější zvěře a čarokrásných květin.

Místní poklady ukryté v lesích připomínají nedotčenou přírodu jako z dávných filmů.

Stromy otevírají nádherně širokou náruč větví a mezi nimi vyčuhují vyhlídky umožňující dechberoucí pohled po okolí, který každému návštěvníkovi rozzáří oči.

Krajinou protékající řeka Sázava se modrá jako letní nebe. Je krásná, divoká, silná a plná života.

Kolem řeky se klikatí koleje, po kterých se již mnoho let neúnavně šine vlak, legendární Posázavský Pacifik.

Pokud vlakem pojedeme směrem ku Praze, budeme se zatajeným dechem pozorovat třpytící se řeku i temné lesy a skály.“

Pojďme se tedy na stránkách učebnice seznámit blíže s místem, které nám rozhodně má co nabídnout.

Pojďme společně bádát v historii obce, ve které žijete nebo chodíte do školy. Obec Krhanice leží na pravém břehu řeky Sázavy a je tvořena třemi hlavními částmi. Jsou to Krhanice, Dolní Požáry a Prosečnice. Počátky obce sahají až do 16. století, první písemná zmínka o obci je mnohem starší. Zjistíme, jak se proměňoval v průběhu věků počet obyvatel v obci, jak se rozrůstala a jaké instituce zde vznikaly.

Obec Krhanice leží na pravém břehu řeky Sázavy a rozkládá se na ploše 1347 ha – je tvořena lokalitami **Krhanice, Dolní Požáry a Prosečnice**. Více než polovinu rozlohy obce zaujímá Hornopožárský les.

Vývoj počtu obyvatel

Obec, část obce	První pís. zmínka	Výměra v a	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Krhanice		1347	419	459	545	660	705	661	1204	1146	905	940	857	728	782
1. Dolní Požáry	1544		31	37	91	101	95	91	141	92	61	65	60	34	139
2. Krhanice	1360		341	379	413	446	456	449	473	554	666	630	554	498	459
3. Prosečnice	1497		47	43	41	113	154	121	590	500	178	245	243	196	184

Zpráva ze sčítání lidu z roku **2011** hovoří o **918** obyvatelích v Krhanicích (všech 3 částech obce dohromady), v roce **2015** zde žilo **947** obyvatel. K **1. 1. 2023** je v obci Krhanice evidováno celkem **1 164** obyvatel.

Počet domů

Obec, část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Krhanice	46	53	59	70	81	94	137	191	179	209	211	262	281
1. Dolní Požáry	2	2	6	9	9	9	18	26		13	13	17	53
2. Krhanice	40	47	49	54	63	73	101	147	179	159	155	193	176
3. Prosečnice	4	4	4	7	9	12	18	18		37	43	52	52

K **1. 1. 2023** je v Krhanicích evidováno **387** domů (čísels popisných).

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf>

Počátky historie obce – od raného středověku po konec 16. století

V souvislosti s historií Ostrovského kláštera* můžeme najít i první písemnou zmínku o Krhanicích. Z historických pramenů vyplývá, že v roce 1228 měl klášter v držení i polovinu Krhanic. Druhá polovina patřila zřejmě k sousednímu kosteleckému panství**.

Kdysi výstavný královský hrad (Zbořený Kostelec) byl několikrát pobořen, naposled byl obnoven Zdeňkem Konopištským ze Šternberka. V roce 1467 (za doby husitských válek) byl z rozkazu krále obležen a dobyt. Od té doby jsou z něho jen rozvaliny. Šternberkové připojili panství kostelecké ke Konopišti a s ním i Krhanice. Podle Desek zemských měly roku 1560 devět usedlostí. Uvádí se, že roku 1574 se v Krhanicích nacházel dvorec manský***, který byl svobodný. Původně patřil prvnímu přímému světskému majiteli Příbíkovi z Pechů, později Řehoři. Vesnice tedy náležela ke konopištskému panství, kde již byla vedena až do zániku patrimoniální správy**** v roce 1848.

Novověk

Významným rokem pro obec Krhanice byl rok 1875. Tehdy Zemská školní rada v Praze povolila zřízení samostatné školy. Zatím jednotřídní škola byla umístěna v prozatímních prostorách stavení č. p. 35. V roce 1878 se započalo se stavbou budovy školy, která byla 1. 11. 1879 slavnostně vysvěcena. Dnes je v této budově umístěn Obecní úřad Krhanice a knihovna. Jednotřídku v provizoriu i v nové budově navštěvovalo více než 100 dětí, 1. 1. 1881 bylo vydáno povolení ke zřízení dvoutřídky. Škola a dění kolem ní se staly centrem všeho života v obci.

Archeologické naleziště zbytků kláštera na Ostrově

Zřícenina hradu Zbořený Kostelec

*Klášter Stětí sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle patří mezi nejstarší české mužské kláštery. Byl založen knížetem Boleslavem II. z rodu Přemyslovců a mnichy benediktinského řádu zřejmě roku 999 nad soutokem Sázavy s Vltavou, na zhruba tříhektarovém vltavském ostrovu svatého Kiliána.

**Zbořený Kostelec je zřícenina hradu nad pravým břehem řeky Sázavy u soutoku s Kamenickým potokem, naproti vesnici Zbořený Kostelec nedaleko Týnce nad Sázavou. Stojí na ostrohu nad řekou v přírodní rezervaci Čížov v nadmořské výšce asi 300 metrů. Od roku 1965 je kulturní památkou.

***Leník (též man) je uživatelem léna a je vázán svému lennímu pánovi slibem věrnosti a poslušnosti a rovněž případné vojenské pomoci. Leník byl většinou původem z řad nižší šlechty a převážně bez vlastních svobodných statků, který za své vojvodské služby případně i jiné služby prokazované panovníkovi nebo některému jinému významnému šlechtici či duchovnímu, získával do správy a užívání příslušné majetky – manství.

****Patrimoniální nebo také vrchnostenská správa bývala veřejná správa, kterou pozemková vrchnost vykonávala na svých panstvích. Zahrnovala jak správu majetku, tak správní a soudní oprávnění vůči poddaným. V českých zemích se vedle městské a církevní správy uplatňovala od 13. století až do roku 1848.

Stará škola, dnes obecní úřad a knihovna

1895 – založení dobrovolného hasičského sboru (působí dodnes)

1916–1936 – stavba prosečnického plicního sanatoria. Stavba byla financována spolkem Humanita, předsedou byl sociálnědemokratický poslanec a senátor Václav Johanis.

1942 – Dělnické sanatorium pro plicní choroby v Prosečnici bylo zabráno a byla zde zřízena kasárna SS.

29. 5. 1919 – byla založena Tělocvičná jednota Sokol

Pro představu...

V roce 1932 byly součástí Krhanic ještě obce Čakovice a Chrást nad Sázavou a celá územní jednotka čítala 1245 obyvatel.

Působily zde instituce: četnická stanice, Lidové sanatorium v Prosečnici, katolický kostel, tři sbory dobrovolných hasičů (Krhanice, Čakovice, Chrást), cihelna, Družstvo pro rozvod elektrické energie, elektrárna Svazu středočeských okresů, kamenictví, žulový lom Správy státních lomů.

Obyvatelé mohli využít služeb: 5 lékařů, obchodu s cukrovinkami, holiče, 9 hostinců, Dělnického konumu, 5 obuvníků, pekaře, 2 pokrývačů, porodní asistentky, 9 řezníků, 6 obchodů se smíšeným zbožím, kamenosochaře, Spořitelního a záložního spolku pro Krhanice, tesaře, 2 truhlářů a zahradníka.

1949 – Na přelomu 40. a 50. let minulého století přišlo do Československa přibližně 12 tisíc běženců z Řecka, kde probíhala občanská válka. Utečenci museli nejdříve projít nezbytnou aklimatizací v karanténních táborech v Mikulově, Svatobořicích u Kyjova, Těchoníně a v neposlední řadě i v Lešanech (dnešní Vojenské technické muzeum). Teprve pak se mohli trvale usídlit v naší republice. Ne všichni se z karanténních táborů dostali dál.

V článku Po stopách řeckého transportu 1949 se uvádí: „Do železniční stanice Krhanice přijela 4. listopadu 1949 ve 21:00 hodin první část transportu řeckých uprchlíků v počtu 200 mužů, 340 žen

a 380 dětí. O den později, 5. listopadu 1949 v 6:15 hodin jeho druhá část o síle 417 mužů, 413 žen včetně těhotných a kojících a 35 dětí, aby po přestupu do nákladních aut a autobusů pokračovali v cestě do shromažďovacího střediska Lešany. Byl to vlastně třetí sled řeckých uprchlíků, ubytovaných v Lešanech, neboť před nimi přijelo do Lešan již 1. srpna 1948 celkem 1 221 Řeků a 2. září 1949 dalších 1 200 Řeků.“

Zdroj: https://benesovsky.denik.cz/zpravy_region/recke-bezence-pripomina-v-krhanicich-hrob-20150325.html

Podle slov pamětníků bylo v den příjezdu uprchlíků krhanické nádraží celé bílé, vysypané vápnem. Všichni byli oblečeni v černém, na nohou jakési trepky, boty nesli přehozené přes rameno.

Hrob na krhanickém hřbitově připomíná, že cesta za svobodou a lepším životem pro některé Řeky skončila dříve, než začala. Hrobů na hřbitově bylo víc, ale za léta zmizely. Tento poslední pochází z roku 2008 a nechal ho zřídit za podpory řeckého velvyslanectví Klub přátel Řecka.

1957 – začátek stavby nové základní školy a sportovního hřiště (TJ Sokol)

30. 8. 1959 – slavnostní otevření nové školní budovy

1967–1968 – stavba nového mostu přes řeku Sázavu. Starý most fungoval do r. 1970

1984 – otevření přístavby školní jídelny při Základní devítileté škole Krhanice

16. 4. 2004 byl zastupitelstvem obce schválen znak obce a vlajka obce

Znak obce Krhanice

Vlajka obce Krhanice

Historie lomu v Prosečnici

Žulový lom Dolní Požáry u Prosečnice je jedním z nejstarších dosud provozovaných kamenolomů v ČR. Těžba žuly zde byla zahájena již v druhé polovině 18. století.

Šedavá žula, dříve nazývaná konopištská a poté požárská (podle nedaleké obce Dolní Požáry), vždy patřila mezi naše nejznámější žuly. Její charakteristickou vlastností bylo, že se dala vylamovat ve velkých blocích a byla dobře lešitelná. Opracování žuly se provádělo v místních kamenických dílnách, významnou úlohu v dopravě kamene měla blízká železnice.

Požárská žula byla v minulosti využita pro stavbu mnoha významných budov a památek u nás i v zahraničí. Byly z ní postaveny některé stanice pražského metra, mnoho pomníků, například podstavce soch sv. Václava a Jana Žižky v Praze, pomník Fr. Palackého. Dále schodiště Národního divadla a Městské knihovny, dlažba na Pražském hradě a nádvoří, Komerční banka Praha, sloupy Obecního domu v Praze, terasa u Paláce kultury, Národní památník, budova Ministerstva zemědělství. Za hranicemi vzpomeňme například pomník Českých legionářů na hřbitově Père-Lachaise v Paříži, ministerské budovy ve Vídni, v Budapešti a další. Tato žula byla také často využívána na výstavbu mostů, vodních děl a železničních staveb.

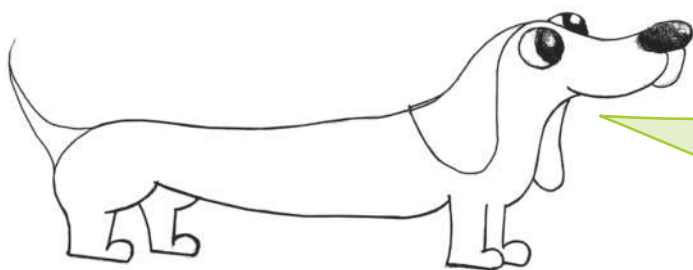
Žulové lomy nad Prosečnicí bývaly dříve dva, oba ležely severně od železniční zastávky. Nejdříve je vlastnilo konopištské panství, po 1. světové válce je převzal stát. Lom „v Doubí“ byl v 50. letech 20. století opuštěn a zarostl lesem. Těžba žuly a kamenická výroba v lomu blíže k železnici, dříve nazývaném „na Vrších“, pokračuje v omezeném rozsahu s přestávkami až do současnosti.

V roce 2015 se vlastníkem tohoto lomu stává firma Abakron, v roce 2016 obnovuje těžbu žuly a pokračuje v tradici kamenické výroby.

Zdroj: <http://www.lomprosecnice.cz/cz/historie-lomu-wp000002.html>

Lom v Prosečnici v současnosti.

Jak
ovlivnila
protékající řeka Sázava
během 20 milionů let formování
krajiny okolo Krhanic? Vznikla zde
mimo jiné i významná naleziště zlata.
Krhanice prosluly těžbou kamene –
žuly. Kámen se zde nejen těžil,
ale i zpracovával, a to po
téměř tisíc let.

Geologie - podloží

Z geologické charakteristiky i výskytu nerostných surovin do značné míry vyplývá charakter kraje. Okolí Krhanic je především oblastí kontaktů různých geologických jednotek, středočeského **plutonu** a **starohor*** (proterozoika).

Tato oblast ležela kdysi na okraji kontinentu Gondwana** a později nad středočeským švem, kde došlo k výstupu žulových mas.

Celá krajina byla formována říční činností během posledních 20 mil. let. Postupně se vytvořila malebná „krabatina“ České vysočiny. Během posledního milionu let se obě řeky – Vltava i Sázava – hluboce zařízly a vytvořily strmé skalnaté kaňony. Celá oblast byla ovlivněná **těžbou zlata**, která trvala asi více než 2 000 let. Mnohem později nastoupila **těžba kamene**.

Horniny středočeského žulového plutonu překračují u Kamenného Přívozu řeku Sázavu a tvoří **rozsáhlý žulový masiv Hornopožárského lesa**. Je to oblast pozoruhodné těžby a zpracování žulových hornin – hlubinných žulových intruziv (vyvřelých hornin, které pronikly do hornin starších). Žulové masivy jsou různého stáří a složení, a tudíž i různého vzhledu. Mají proto i různé obchodní názvy podle místa výskytu.

Požárská žula – mladší než žula sázavská. Je jemnozrnná, světle šedá a výborně leštitelná. Opracování žuly se provádělo v místních kamenických dílnách. Významnou úlohu v dopravě kamene měla blízká železnice.

Místa použití požárské žuly: Národní památník Praha, Ministerstvo zemědělství Praha, Komerční banka na Václavském náměstí, podstavec pomníku sv. Václava na Václavském náměstí, pomník Františka Palackého v Praze, Jana Žižky z Trocnova na Vítkově, pomník našich legionářů na hřbitově Père-Lachaise v Paříži. Tato žula byla často využívána na výstavbu mostů, vodních děl a železničních staveb.

***Starohory** jsou obdobím prekambria trvající od 2,5 miliardy do 570 milionů let. V jeho dlouhém průběhu se uplatnily mohutné horotvorné pochody a vznikly rozsáhlé geologické komplexy, které se staly součástí starých štítů.

Pluton je velké hlubinné těleso magmatického původu. Jsou to vyvřelé horniny, ztuhlé pod povrchem Země, vnikající do okolních hornin, mohou být i obrovských rozměrů a vytvářejí velmi rozmanité tvary - okrouhlé, plošné, kopulovité, jazykovité, nálevkovité i čočkovité. Horniny těchto těles se nazývají hlubinné neboli plutonické (plutonity). Typickými představiteli jsou granitoidy.

****Gondwana** = superkontinent na jižní polokouli; od začátku druhohor se začala postupně rozdělovat na dnešní Jižní Ameriku, Afriku, Indii, Austrálii a Antarktidu. Jejím protějškem na severní polokouli byla **Laurasie**.

Laurasie = superkontinent na severní polokouli (Severní Amerika, Evropa a Asie severně od Himaláje); vznikl rozdělením superkontinentu Pangea (**prvohory**). Jižním protějškem Laurasie byla **Gondwana**.

Za Rakouska-Uherska byly vyváženy leštěné výrobky pod názvem *konopištský granit*. Po druhé světové válce se produkce zaměřila na výrobu obrubníků a dlažebních kostek.

V okolí Prosečnice a Krhanic jsou další lomy menšího rozsahu. Patří sem třeba lom u železniční stanice Pecerady. Lom byl založen v r. 1889 konopištským panstvím a těžil se zde velmi kvalitní tmavý kámen, známý jako **peceradské gabro** (gabrodiorit). Po vyleštění má neobvyklou barvu s nádechem do zelena. Použito bylo na památník Jana Amose Komenského v Naardenu (Nizozemí) nebo na obklady Komerční banky v Praze. Tuto horninu nalezneme také ve zdech rotundy v Týnci nad Sázavou.

V roce 1948 byl lom opuštěn, zůstalo zde podle odhadů ještě asi 50 000 m³ zásob. Další lomy existovaly i v okolí Kamenného Přívoza a Kamenného Újezdce.

Sázavská žula – těžila se v okolí Lešan. Dnes je tento lom, jako mnoho jiných malých lomů v okolí, zlikvidován. Některé lomy byly i zatopeny.

Vývoj zpracování kamene na Krhanicku má tradici dlouhou skoro jedno tisíciletí.

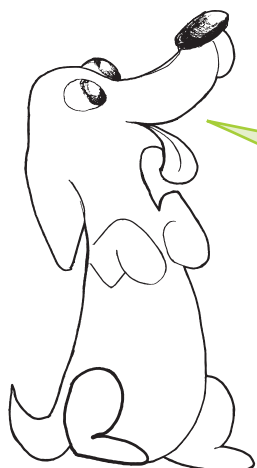
Fungující lomy se dnes spíše zaměřují na stavební kámen a kámen drcený (různé druhy štěrků a šterkopísků). Těžba žuly a kamenická výroba v lomu blíže k železnici, dříve zvaného „na Vrších“, pokračuje do současnosti. V roce 2015 se vlastníkem tohoto lomu stala firma Abakron a od roku 2016 pokračuje v tradici kamenické výroby.

Peceradské gabro

Krhanická žula

Pojďme se projít
okolím Krhanic, zalesněnými
kopci, krásnými skálami, přírodními
památkami... Najdeme Lovecký zámek, dále
nás stezka dovede třeba k Vlčí rokli, Panské skále...
Vyšplhat můžeme na Gryblu... A cestou třeba
uvidíme nějakou zajímavou rostlinu
nebo živočicha.

Hornopožárské lesy

Přírodní park Hornopožárský les nebo Hornopožárské lesy najdeme ve středních Čechách. Rozkládají se mezi Týncem nad Sázavou, Jílovém u Prahy, Krhanicemi a Kamenicí. Zabírají plochu asi 25 km², což zhruba odpovídá šesti Václavským náměstím. Lesy byly součástí konopištského panství. Dokonce učarovaly i Františku Ferdinandu d'Este, následníkovi habsburského trůnu, který zde nechal postavit **myslivnu a Lovecký zámek nesoucí jméno Horní Požáry** (odtud název této oblasti). Arcivévoda zde také vybudoval stezky vedoucí nejzajímavějšími místy. Táhnou se Vlčí roklič, okolo zalesněného kopce Grybla, přes Panskou skálu až do města Jílové. A opačným směrem přes zříceninu hradu Zbořený Kostelec bychom se dostali do Týnce nad Sázavou.

Celý park je protkán sítí turistických tras, které vás provedou hlubokými lesy podél velkých osamělých žulových balvanů a přírodních památek.

Vlčí rokle

Vlčí rokle se nachází v Posázaví asi 2 km severně od Prosečnice, v blízkosti tamních lomů na granodiorit a tonalit. Rokle pokrývá geomorfologicky zajímavé kamenné moře z granodioritových balvanů o velikosti až několik metrů. Vlčí rokle je původními bučinami (místy i více než 200 let starými) zarostlá stráž. Pod balvany protéká malý potok a v údolí je několik menších vodních ploch. Malebná **Vlčí rokle je od roku 1990 chráněna jako přírodní památka.**

Grybla

Grybla je přírodní rezervace, která byla vyhlášena roku 1985. Nachází se severně od obce Krhanice, na východním svahu nejvyšší hory Hornopožárských lesů Grybly, která má výšku 514 m. n. m. Vrchol Grybly je zalesněný a není přístupný po žádné cestě. Území přírodní rezervace je tvořeno severní a jižní plochou o celkové rozloze 53,19 ha. Blízko Grybly leží **Panská skála** s vyhlídkou na jih.

Pohled z Panské skály

Na území této rezervace nebyly nalezeny stopy pravěkého osídlení. První výrazné zásahy do krajiny se datují ve středověku. Tehdy se odšed vozilo dubové a bukové dřevo pro energetické účely, zejména pro těžbu zlata v Jílovém u Prahy. V roce 1974 učitel Kocourek navrhl zařazení Grybly do přírodních rezervací.

Z dlouhodobého hlediska je snaha zachovat území jako ukázkou původního regionálního biotopu. V současnosti je největší problém člověk, který svou bezohledností, rozcupováním ohňů, tábořením a odhazováním odpadků u Panské skály znehodnocuje krajinu. Ale škodí i nadměrné odstraňování padlých stromů a kácení stromů, na kterých hnízdí vzácné ptáčí druhy.

Lokalita je významná výskytem **datla černého** či **lejska malého**. Pozorováni byli i jestřáb lesní, puštitík obecný a kavka obecná. Z ochrannářského hlediska je velmi významný výskyt **mloka skvrnitého**, který žije v čistých potocích v jižní části území. Mezi běžnou zvěř zde patří srnci, mufloni a divoká prasata.

V současné době se ochrana přírody řídí plánem péče schváleným odborem životního prostředí. Podle tohoto plánu by se měl především zachovat přirozený charakter lesů. To znamená nevysazovat nepůvodní dřeviny a preferovat místní druhy. A tam, kde je to možné, v co největší míře nechat prostor přirozené obnově. Pokud už se přistoupí k vysazování, neměly by se používat jehličnany. Je snaha také o omezení táboření a horolezectví.

Panská skála z výšky

Mlok skvrnitý
Foto ZŠ Krhanice

Roháč obecný
Foto ZŠ Krhanice

Muflon

Datel černý

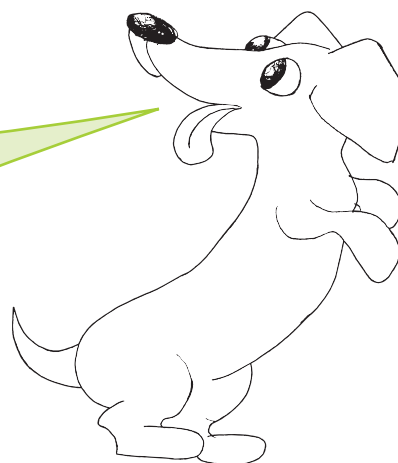

Mapa Krhanic

<https://www.google.com/maps/place/Krhanice/@49.8606866,14.5639807,14z/data=!4m5!3m4!1s0x470b8417b5dfb6f3:0x400af0f661548d018m2!3d49.8560118!4d14.557363>

Pole,
louky, pastviny,
stáda krav v ohradách... to je jen
upoutávka na existenci rodinné farmy
v Krhanicích, která byla založena panem
Františkem Mikolášem. Z textu se dovíte
více informací o práci, která stojí za
mlékem, tvarohem, máslem
nebo sýry.

Farmu založil pan František Mikoláš, rodák z Krhanic. Hlavní činností farmy byla zemědělská produkce obilovin a píce, vlastní chov hovězího dobytka a mlékařské produkty. Pan Mikoláš začal hospodařit v roce 1991 a spravoval dvě vlastní farmy, na kterých choval *mléčné černostrakaté plemeno holštýnského skotu**. V Krhanicích byly ustájeny dojnice, jejichž počet se pohyboval přibližně okolo 280 kusů. Za den nadojily okolo 6 500 litrů mléka. Na druhé farmě, která se rozprostírá na území obce Krňany, choval mladý skot. Toto stádo čítalo přibližně 230 kusů telat a jalovic, které byly určeny především pro obměnu stáda. Všechna zvířata měla k dispozici celoroční pobyt na pastvinách.

Hospodář obdělával 950 hektarů zemědělské půdy, z toho 300 ha orné, 320 ha luk a 330 ha pastvin.

Od roku 2014 se začaly na farmě vyrábět a prodávat vlastní mléčné výrobky. V roce 2011 mohli zájemci o syrové kravské mléko poprvé využít mléčný automat, do kterého denně proudilo čerstvé mléko z mléčnice a který byl velmi oblíbený nejen mezi obyvateli obce, ale i u lidí ze vzdálenějších míst. Farma nabízela pasterizované mléko, jogurty, jogurtové nápoje, máslo, tvaroh, tvarohové dezerty, smetanu, pomazánky, čerstvé sýry, farmářský eidam, syrovátkové nápoje nebo Ghí přepuštěné máslo. **Produkce mléčných výrobků byla ukončena v říjnu 2022.** Farma se nyní specializuje pouze na zemědělskou produkci obilovin a chov krav na maso.

Začátky neměl pan Mikoláš vůbec jednoduché. Narodil se jako prvorozený do rodiny soukromého zemědělce. Z politických důvodů nesměl po ukončení školy pracovat v zemědělství, a tak odešel do pohraničí jako lesní dělník. „Od mládí jsem byl vychováván k lásce a pokoře k přírodě, která nás obklopuje,“ říkal živnostník. Doba mu však nepřála a během komunismu se stal ze zemědělství jen koníček. Změna přišla po revoluci, kdy pan Mikoláš odjel do Německa, aby si vydělal na traktor a mohl se začít naplno věnovat zemědělství. „Po revoluci se do republiky začaly dovážet nové zemědělské technologie a já najednou pochopil, že návrat k hospodaření na 15 hektarech nemá význam,“ vzpomínal. V roce 1991 nakoupil restituční podíly sousedů ve vsi a zprivatizoval část státního statku. Postupně se hospodářství rozrostlo na 980 hektarů a 280 dojnic.

Původně uvázané holštýnské dojnice poslal na pastvu, a zvýšil tím množství nadojeného mléka od každé na dvojnásobek.

„Chutné výrobky jdou vyrobit pouze z kvalitního mléka. Nám se to daří proto, že dojnice jsou velkou část dne na pastvinách a krmíme je tím nejlepším krmivem,“ prozradil recept na kvalitu František Mikoláš.

*Původně nížinný černostrakatý skot pocházející z Holandska a severozápadního Německa, kde byl vyšlechtěn k mléčné užitkovosti.

Za svoji práci dostal František Mikoláš v roce 2013 ocenění Živnostník roku ve Středočeském kraji. V červnu roku 2021 František Mikoláš bohužel zemřel, jeho odkaz však dále nesou dědicové.

Žáci naší školy měli na farmě vždy dveře otevřené. Provádění po statku a vyprávění se pan Mikoláš vždy velmi rád ujal. A tak tu bylo možné vidět nejen každodenní život krav, ale i tu náročnou práci lidí, kteří se starali o to, aby se krávy měly co nejlépe a aby výrobky z farmy byly co nejlepší.

Zdroj: www.farmakrhanice.cz

Zpracování mléka – odstředivka

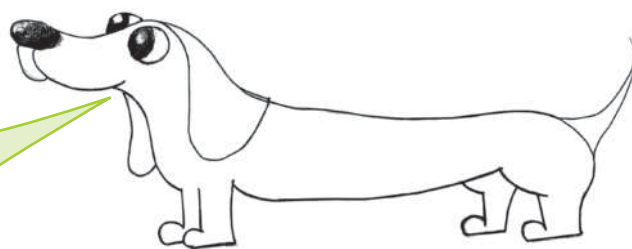
Výběhy

Celkový pohled na hlavní budovu farmy

Zdroj: Foto ZŠ Krhanice

Víte,
k jakému účelu původně
sloužila dnešní budova sanatoria
v Prosečnici, co bylo původně v budově
dnešního obecního úřadu, kdy byla postavena
nová školní budova, že u řeky stával mlýn, že je
v obci několik dalších menších staveb, které
bychom neměli přehlédnout? Pokud
chcete vědět víc, čtěte dále!

Obecní úřad

Život dnešnímu obecnímu úřadu (dřívější staré škole) takřka vdechl pro Krhanice významný rok 1875, kdy Zemská školní rada v Praze povolila zřízení samostatné školy. Zatím se vyučovalo v jedné třídě v prozatímních prostorách stavení čp. 35 pana F. Krňanského. 12. února roku 1878 byly definitivně schváleny plány školní budovy a 1. listopadu 1879 byla škola slavnostně dostavěna a vysvěcena. Tato škola byla otevřena jako dvoutřídní. Od 1. ledna roku 1880 ji navštěvovalo 107 žáků. Správcem školy byl ustanoven Josef Žižka. Na škole také byl podučitel Karel Truhelka. Škola a dění kolem ní se stalo centrem všeho života v obci. Škola fungovala i po roce 1959, kdy byla otevřena nová školní budova. Budova byla i nadále využívána jako část školy. Dnes je budova sídlem obecního úřadu a obecní knihovny.

Zdroj: www.obcekrhanice.cz

Nová školní budova

Školní rok 1959–1960 zůstane navždy zapsán v dějinách obce Krhanice jako první rok naší nové osmileté školy. Ještě než došlo k jejímu užívání žáky, konala se slavnost předávání školy národním podnikem Konstruktivou do užívání místního národního výboru*. Této události se zúčastnili někteří významní hosté, nechyběli ani zástupci televize, takže téhož dne mohli občané Krhanic zhlédnout slavnost ve zpravodajství Československé televize. Školu postavili hlavně občané Krhanic. Do školy docházely děti

Tř.	Krhanice	Chrást 9/S.	Prosečnice	Kamenný Přívoz	Kamenný Újezdec	Hostěrad. Rakousy
I.A	23	3	1	–	–	–
I.B	15	8	3	–	–	–
II.	25	8	6	–	–	–
III.	19	4	4	–	–	–
IV.	18	2	11	–	–	–
V.	18	10	4	–	–	–
VI.A	11	6	1	3	6	1
VI.B	8	4	6	4	4	4
VII.A	12	6	4	5	5	–
VII.B	16	10	–	2	3	1
VIII.	11	10	2	6	2	–
Celk.	176	44	45	20	20	6

Počet zapsaných žáků v prvním roce školy

nejen z Krhanic a osad Chrástu a Prosečnice, ale dojížděly sem i děti z Kamenného Přívozu, Kamenného Újezdce, Hostěradic a Rakous. Pro tyto žáky byla zřízena zvláštní autobusová linka z Kamenného Přívozu do Krhanic.

*Místní národní výbor (MNV) byl název pro obecní úřad (OÚ) až do roku 1989

Šarlot Resort

Ssanatorium z výšky

Vodní elektrárna (mlýn)

Mlýn čp. 22 býval zván Podkrhanický či Pěnkavský. V roce 1607 jej koupil Přeč z Hodějova a připojil ke svému panství. Pravobřežní mlýn měl pouhé jedno kolo a jednu stoupu. V dalších letech se zde střídali různí majitelé jako např. mlynářská rodina Stárků, Václav Páris, manželé Kuklovi a další. Roku 1921 jej koupila firma L. G. Bondyho a mlýn byl předělán na hydroelektrárnu. V plánu měl vystavět i železářské závody, ale od nich odstoupil, protože přišla hospodářská krize. Pozůstatkem smělých nápadů je náhon dlouhý jeden kilometr vedoucí do Kaňova.

Další menší stavby

Památník 1. světové války

Zde jsou vypsána jména vojáků pocházejících z Krhanic a Prosečnice, kteří padli v 1. světové válce. Pomník byl nedávno opraven za přispění Ministerstva obrany České republiky.

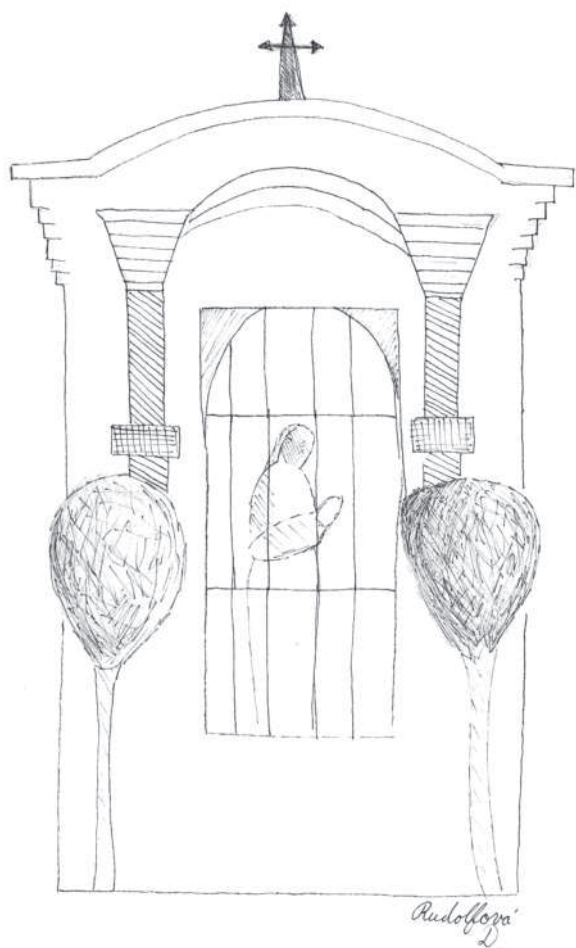
Kaplička sv. Josefa

Kaplička pochází z druhé poloviny 18. století je od roku 1958 chráněnou památkou. V jejím výklenku stojí svatý Josef. V roce 2022 byla soška sv. Josefa z iniciativy spolku Naše Krhanice zrestaurována a znovu posvěcena.

Zvonička na Návsi u obchodu

Stála dříve uprostřed návsi, ale z důvodu rekonstrukce silnice musela být přestěhována na okraj.

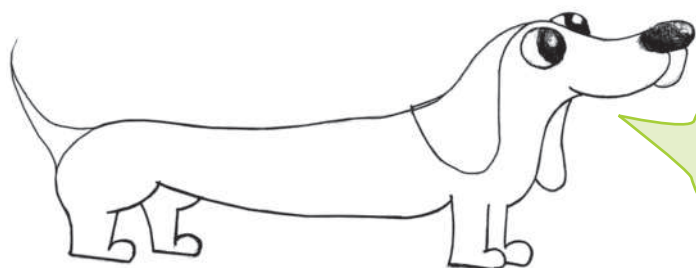
Kaplička sv. Josefa

Památník osvobození

Venkovská usedlost

**Pokud půjdete
požárským lesem pod
Panskou skálou, narazíte na pomník,
který patří Antonínu Dlabalovi. Víte,
kdo to byl? A proč má pomník právě tady?
K odpovědi se doberete v krhanické
kronice nebo v následující
kapitole.**

Dlabalův pomník, který můžeme najít v požárských leších pod Panskou skálou, je častým cílem turistů. Málokdo o něm však zná něco bližšího než to, co si může přečíst na pomníku samotném. Přečtěme si tedy, co o této události píše kronika*.

Citace z krhanické kroniky:

„Většina v katastrální obci Krhanice patřila následníku rakousko-uherského trůnu Františkovi Ferdinandu d’Este. Tomu patřily Požárské lesy, dvůr i kamenolomy. Tehdy se lid okolní dělil s pánem o majetek a krádež „na panském“ nebyla žádným zločinem. Většinou se hajní dívali na drobné krádeže jako na samozřejmost a přehlíželi odnášení dřeva z lesa. Pytláci, kteří však chodili lovit do lesů arcivévodských, byli nebezpeční i hajným a mnohdy došlo k ostré přestřelce. Pytlácká tragédie vyvrcholila v noci 14. června 1888, kdy došlo ke střetnutí mezi pytláky – otcem a synem Bartáky z Třebsína na jedné straně – a ochránci lesů, tedy lesním Waldhauserem a hajným Antonínem Dlabalem, na druhé straně. Při přestřelce byl hajný Dlabal zastřelen a *fořtovi*** Waldhauserovi při rvačce vytrhali Bartákovi pytláci plnovous a chtěli ho ubít. Tato tragédie se odehrávala u Kulatého palouku pod Panskou skálou. Po rvačce, v domnění, že je Waldhauser mrtev, hodili jej do rokliny, kterou protékal potůček, a zakryli jeho tělo klestím. Ale ten přišel k vědomí a dovlekl se do lesovny, kde se lidově říká v Sekané skále. Tam jej pytláci obléhali do rána, ale potom museli ustoupit do lesů. Oněmělý lesní jezdil prý s četníky několik týdnů krajem a prohlížel si lidi, zda mezi nimi nejsou vrazi Dlabala. Po příjezdu do Třebsína spatřil otce a syna Bartáky, kteří sekali obilí. Ukázal na ně prstem a tito byli zatčeni a při prohlídce domu byly nalezeny zbraně zastrčené za došky. Při soudním řízení byl mladý Barták odsouzen na doživotí a starý k dvaceti letům vězení. Prý při návštěvě své ženy ve věznici této při polibku mladý Barták ukousl nos, aby se více neprovdala. Později se ve vězení oběsil a starý zemřel.“

Zdroj: <http://tourist.posazavi.com/cz/Memory.aspx?MemoryId=9358>

*Kronika je dílo, v němž autor v chronologickém sledu (= jak šly události za sebou) zachycuje dějinné události tak, jak se o nich doslechl nebo jak je prožil.

**Fořt je označení pro člověka, který dělal vedoucího polesí neboli polesného (lesního). Hajný byl vždycky podřízen buď polesnému, nebo podle organizace lesnímu správci, a měl na starosti ochranu lesa, hájil les před zloději či požárem.

Myslivec bylo označení dříve používané většinou pro placený personál šlecht, která chovala zvěř a zároveň organizovala hony.

O vznik sanatoria se zasloužil i první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Léčili se zde především pacienti, kteří trpěli tuberkulózou. Od roku 2014, kdy proběhla významná rekonstrukce hlavní budovy, nese objekt jméno manželky prezidenta Masaryka Charlotty, tedy Šarlota resort.

Osada Prosečnice je dnes součástí Krhanic. Toto posázavské letovisko s vilami a chatami proslulo především *dělnickým sanatoriem pro plicní choroby*. Sanatorium začal budovat spolek Humanita po roce 1916 a finančně na něj přispěl i **prezident T. G. Masaryk**. Je až téměř symbolické, že v místě bývalých kamenolomů, kde těžká a namáhavá práce byla každodenní samozřejmostí, vzniklo plicní sanatorium. Zdejšími kameníky se usazoval prach na plicích, pomalu a nenápadně se tak přibližoval jejich konec. V té době byly souchotiny plicní nemoc, na kterou se běžně umíralo.

Spolek Humanita vznikl v Praze z iniciativy senátora Johanise již v roce 1914, kdy začíná 1. světová válka. Spolek pro péči a zdraví dělnictva měl ve svém začátku jen asi padesát členů a neměl téměř žádný finanční kapitál. V roce 1915 činilo spolkové jmění 21 200 Kč, ale již k roku 1919 to bylo 2,5 miliónu Kč. V roce 1931 již neuvěřitelných 28 miliónů Kč, které představovaly obětavost a poctivou práci všech členů spolku. Na souchotiny a tuberkulózu umíralo tehdy v Československé republice více jak 50 tisíc lidí ročně. Většinou šlo o sociálně slabé jedince, zesláblé a špatně živené.

Stavební komise vyhlédla pozemky pro stavbu léčebny u obce Krhanice. Pozemek měl být na pozvolném svahu, který by sbíhal mírně k řece Sázavě. Místo bylo objeveno a nacházelo se čtyři minuty od stanice „Prosečnice“ – místní dráhy Praha–Vrané–Čerčany. Od severu, severozápadu a severovýchodu sanatorium chránily zalesněné stráně a k samotné řece Sázavě to bylo jen pět minut. **Se stavbou se začalo v roce 1916.** Práce se díky válečné době komplikovala, ale již v roce 1918 byla hrubá stavba hotova. Po levé straně vchodu do ústavu stála vila „Vlasta“ s byty pro lékaře a úředníky. Dne 19. května 1920 navštívil téměř již dokončenou stavbu prezident T. G. Masaryk, který věnoval čtvrt miliónu korun na výtah pro dopravu nemocných do jednotlivých pater. V podkroví byla zřízena přednášková a zábavní síň.

Od května 1918 do roku 1921 se prostavělo 5 miliónů korun, ale stále chyběly peníze na vnitřní zařízení. Ministerstvo zdravotnictví poskytlo Humanitě v roce 1922 bezúročnou půjčku 1 milion korun, ministerstvo sociální péče 300 tisíc korun a pražský biograf Světozor zaplatil nájemné 250 tisíc korun.

Dne 7. května 1922 přivezla posázavská lokálka prvé pacienty, kteří trpěli plicní chorobou. **Oficiální otevření se konalo 14. května 1922.** MUDr. Josef Thomayer se stal jedním z patronů nového sanatoria, které se za provozu rozšiřovalo. Přistavovaly se nové pavilony. V roce 1924 zde bylo otevřeno zvláštní oddělení pro pacienty s krční tuberkulózou. **Statek v Dolních Požárech** zajišťoval vlastní zásobárnu zemědělských plodin a chovného i jatečního dobytka. U železniční zastávky vybudovala Humanita prosperující „Penzionát na Sázavě“, kde bydleli také zřízenci s rodinami. Finanční náklady stouply na 24 milionů korun. V letech 1922–32 bylo zaevidováno 15 tisíc pacientů. ***Sanatorium bylo soběstačné, neboť vlastnilo řadu hospodářských provozoven (kravíny, vepřince, konírny, stodoly, kolny, vlastní jatka, transformační stanice, malý rybník na kapry aj.).***

Za 2. světové války sloužily budovy jako kasárna SS. V době poválečné tu byla Plicní klinika I. lékařské fakulty UK Praha, Fakultní Thomayerovy nemocnice v Praze a až do roku 2006 také léčebna dlouhodobě nemocných.

V letech 2012–2014 zde proběhla rozsáhlá rekonstrukce. Objektu, který nese jméno manželky prezidenta T. G. Masaryka – Šarlota –, byl navrácen její tehdejší lesk a život.

O historii sanatoria se dovíte více ve snímku na: <https://www.sarlotaresort.cz/historie>

Šarlota resort aneb sanatorium dnes ...

Šarlota je specializovaný resort nabízející kvalitní hotelový servis spojený se zdravotně sociálními službami. Rozlehlý bezbariérový objekt obklopený anglickým parkem, zahradou a lesem je ideálně zasazen do malebné a klimaticky příhodné oblasti Posázaví. Svým klientům nabízí ubytování v pokojích různých velikostí orientovaných na jih. V každém ze čtyř podlaží se nacházejí společenské místnosti určené pro nejrůznější aktivity nebo odpočinek a rovněž pracoviště zdravotnického personálu a osobních asistentek.

Zdroj: <https://www.sarlotaresort.cz>

Cestujete rádi vlakem? Krhanice leží na trase slavného Posázavského Pacifiku. Staly se významným železničním uzlem hlavně díky kamenolomům a blízkým kasárnám. První vlak projel tratí přes Krhanice už na konci 19. století. Pátrejme tedy po historii železnice v Krhanicích a pak... vydejme se třeba vlakem na výlet!

V obcích Krhanice a Prosečnice existují pouze dva druhy dopravy – **silniční a železniční**. Přestože se v blízkosti obce nachází i řeka Sázava, nelze ji k vodní dopravě** využít, není splavná*.

Silniční dopravu zastupují převážně silnice třetí a druhé třídy.

Více zajímavá je **doprava železniční**. Vzhledem k blízkosti kamenolomů a vojenských kasáren bývala obec významným železničním uzlem. Dnes jsou obě stanice – Krhanice a Prosečnice – součástí trati z Prahy do Čerčan.

Původně plánovaná trasa měla opouštět Čerčany po společném mostě s Dráhou císaře Františka Josefa, tedy opačným směrem než dnes. Měla se stočit k Sázavě a po pravém břehu míjet Městečko a Nespeky a sledovat tok řeky až do Týnce nad Sázavou. Konopištské panství ale potřebovalo napojit na dráhu své lomy a lesy v okolí Svárova a Pecerad a při té příležitosti i krhanické lomy. Obce u Sázavy (Městečko a Nespeky) neprosadily svůj záměr, protože panství jako jeden z akcionářů železnice mělo silnější hlas. A tak byla trasa dráhy změněna. Díky tomu do Krhanic vede železnice.

Prosečnice – železniční stanice

Zpomalme po krásné projížďce vlakem v Prosečnici a připomeňme si její bohatou historii. Dřívější stanice se jmenovala Požáry a byla součástí 16 km dlouhé železnice z Čerčan do Požár. **V lednu roku 1897 se po ní projel první vlak.** Téhož roku byla prodloužena i na druhou stranu do Jílového u Prahy, ale byla určena jen pro nákladní dopravu. Osobní vlaky jezdily z Čerčan do Požár. Přestože zastávka sloužila jako koncová, nebylo zde zázemí pro cestující. Trať končila u kamenolomů a stanice

Cesta z Prosečnice do Krhanic (pohled na sanatorium)

***Splavnost** je vlastnost vodního toku, která popisuje dostupnost vodní dopravy po daném toku nebo jeho části. Závisí především na výšce vodního sloupce. Splavnost řek je také dána jejich polohou. Peřejnaté úseky mají dostatek vody zhruba od února do května, řeky položené v nížinách jsou lépe splavné od června do září.

****Vodní doprava** je druh dopravy, který je zajišťován plavbou po vodních tocích (zejména řekách), umělých i přírodních jezerech, mořích, oceánech i umělých plavebních kanálech a průplavech, a to na vodní hladině nebo pod hladinou.

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Splavnost>

sloužila jako nákladní. Tak tomu bylo až do roku 1915, kdy východně od zastávky zakoupil spolek *Humana* pozemky pro stavbu sanatoria.

Sanatorium bylo slavnostně uvedeno do provozu na jaře o sedm let později, což způsobilo značný převrat na zdejší dráze. Zhruba od této doby začínáme mluvit o zastávce Prosečnice a ne Požáry. Stanice byla zmodernizována a přizpůsobena novým požadavkům pacientů. Sanatorium vedlo spory o nový druhý lom v Krhanicích, který s ním měl sousedit. Ze zdejšího kamene se měla stavět Vranská přehrada. Těžbu zde nakonec nikdo nezahájil.

Součástí zastávky bylo nákladiště, kde se nakládaly žulové bloky a vozily se na zpracování do blízkých kamenických dílen, do kterých se dovážel materiál i z Peceraď a Svárova. Požárské doly patřily nejprve ke konopištskému panství a po první světové válce se chopil správy československý stát. Součástí nákladiště byl překládací otočný jeřáb a několik ramp. Aby se měly prázdné a naložené vlaky jak vyhnout, bylo zde i několik výhybek a vedlejších kolejí. Dnes se těží už jen v jednom z lomů, protože další z ložisek bylo vytěženo. Vlaky již nahradila automobilová doprava.

Krhanice – železniční stanice

Obec protíná železniční trať číslo 210 Praha–Vrané nad Vltavou–Čerčany. Je to jednokolejná regionální trať a doprava byla v úseku Jílové u Prahy–Čerčany zahájena roku **1897**.

Ještě nedávno byly Krhanice *malou železniční stanicí*. Nádraží disponovalo třemi kolejemi, z nichž dvě byly dopravní a jedna manipulační. Na týneckém zhlaví* stanice odbočovala z manipulační koleje krátká kolej zakončená rampou, která se využívala pro nakládku vojenské techniky. Ta byla umístěna v lešanských kasárnách (dnes vojenské muzeum), která se nachází nedaleko Krhanic. U týneckého zhlaví se též nacházela nádražní budova. Vedle manipulační koleje dodnes stojí ještě jedna rampa situovaná blíže ku Praze.

Hlavní kolej na krhanické zastávce

***Zhlaví** je část kolejového rozvětvení, ve které se traťová (hlavní) kolej rozvětví do dalších dopravních (případně manipulačních a účelových) kolejí. Odbočky mají zpravidla jen jedno zhlaví, menší železniční stanice dvě, větší stanice s více obvodů mají více zhlaví.

Takto vypadala krhanická stanice až do konce roku 2004, kdy došlo k zásadní změně. Bylo rozhodnuto stanici zrušit a předělat jí na **zastávku**. Toto nelogické rozhodnutí šlo jen stěží pochopit, jelikož stanice byla do poslední chvíle využívána na křižování vlaků. Ke změně nakonec došlo, a to dne 12. června 2005, kdy vznikla **zastávka s nákladištěm**.

Doprava v lomu

Nedaleko Krhanic se nachází kamenolom, ke kterému vede **vlečka***. Napojuje se mezi zastávkou Prosečnice a Krhanice. Vlečka se skládá ze dvou kolejí a dvou výhybek. Těsně před připojením na hlavní kolej přes ní vede silniční přejezd. Cesta dál pokračuje do lomu, zatímco dráha vede do Krhanic. Jak je vidět, jedná se tedy na posázavské poměry o slušnou vlečku. I přestože byla několikrát obnovena, její využití však v dnešní době upadá, protože kámen z lomu se dnes odváží převážně nákladními automobily.

Posázavský Pacifik

Název Posázavský Pacifik je původně tramské** lidové označení pro dvě železniční tratě: Praha–Vrané nad Vltavou–Čerčany (trať číslo 210) – **tzv. Dolní Pacifik** – a Čerčany–Světlá nad Sázavou (trať číslo 212) – **tzv. Horní Pacifik**.

Posázavským Pacifikem se tedy nazývá železniční trať z Prahy přes Vrané nad Vltavou a Čerčany do Světlé nad Sázavou a **měří 157 km**. V Čerčanech je rozdělena na dva úseky, **dolní a horní**.

Historie Posázavského Pacifiku se začala psát s blížícím se koncem 19. století. Pro nově postavený cukrovar v Modřanech u Prahy bylo potřeba postavit železniční trať, která by do podniku dovážela surovinu a odvážela z něj hotové výrobky. V roce 1881 vznikla trať z Nuslí (nynější nádraží Praha-Vršovice) do Modřan. Vlastní trať z Modřan do Čerčan se začala stavět později. Dne 4. března 1895 vydal císař František Josef II. povolení pro stavbu místní dráhy z Čerčan do Modřan s odbočkou do Dobříše. Stavba byla velmi náročná, a proto se budovala ve třech etapách.

Jako první byl 18. ledna 1897 otevřen úsek Čerčany–Požáry (dnes Prosečnice) a v září byla trať prodloužena až do Jílového. Ve stejnou dobu, tedy v září 1897, začaly vlaky jezdit také na druhé straně z Modřan do Vraného a do Dobříše. Prostřední úsek mezi Vraným, resp. Skochovicemi, a Jílovým u Prahy si musel ještě tři roky počkat. Terén podél Vltavy a Sázavy byl tak náročný, že si v ničem nezadal s alpskými železnicemi.

Posázavský Pacifik

Zdroj: www.kamsevydat.cz

***Vlečka** je železniční dráha, která slouží vlastní potřebě provozovatele (firmy, podniku). Zpravidla jde o dráhu spojující železniční stanici s průmyslovým objektem. Je to **vedlejší kolej určená k dovozu a odvozu**.

****Tramp** = člověk, který rád táboří v přírodě.

Původní anglický pojem znamenal označení pro tuláka nebo sezónního dělníka, často člověka nerespektujícího všeobecné zásady okolní společnosti, či osobu pohybující se na okraji společnosti a vyhýbající se vžitým společenským zvyklostem a povinnostem. Běžně šlo o osobu bezprávnou a bez majetku či společenského postavení.

Tramping jako hnutí vychází převážně ze skautingu a woodcraftu (lesní moudrosti). Tramping byl dříve velmi populární, o čemž svědčí i celá řada trampských písní zpívaných u táboráku s doprovodem kytary.

Dělníci museli ve skalách vylámat hluboké zářezy, nasypat vysoké násypy a vyhloubit řadu tunelů a především postavit symbol této tratě, vysoký kamenný viadukt přes rokli Kocour u Žampachu. Byl vybudován mezi dvěma tunely u Jílového u Prahy v letech 1898–1899. Patří mezi jeden z našich nejvyšších kamenných železničních mostů. Je dlouhý 109,33 m a vysoký 41,5 m.

Po celé trase se vlaky rozjely 1. května 1900.

Do širokého povědomí se Posázavský Pacifik dostal po vzniku Československé republiky. Do kraje kolem Vltavy a Sázavy začali jezdit výletníci, především **trampové**, kteří v malebných údolích zakládali svoje osady. Většina osad stojí na svých místech dodnes.

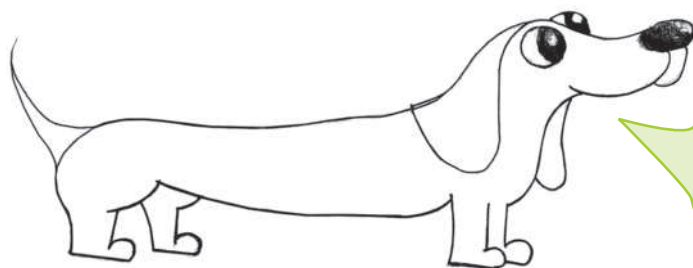
Parní i motorové lokomotivy vozily o víkendech dlouhé a hlavně plné soupravy. Podle vyprávění byly víkendové vlaky někdy tak nacpané, že cestující jezdili i na střechách vagónů. Ovšem jsou to jen pověsti, fotografie, které by to dokazovaly, neexistují. Za druhé světové války byla doprava na trati zastavena, protože Němci v tunelech mezi Vraným a Jílovým začali vyrábět díly pro letecký průmysl. Svoji pobočku tam měla továrna Avia a také některé vídeňské firmy. Po válce byla doprava obnovena až po několika měsících, prameny uvádějí červenec až srpen 1945. Poválečná léta se nesla ve znamení návratu trampů k Sázavě.

Zdroj: <https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/na-co-zira-masinfira-trat-210-praha-vrane-nad-vltavou-cercany-posazavsky-pacifik.cz>

Most Žampach – trať Posázavského Pacifiku

V okolí tratě se nachází mnoho kulturních památek, např. hrad Týnec nad Sázavou, Zbořený Kostelec nebo zámek Vysoká Lhota a mnoho turistických cílů, jako např. muzeum zlata a trampingu v Jílovém u Prahy, a tras jak pro pěší turistiku, tak pro výlety na kolech. Nejznámější z nich je Posázavská stezka (z Petrova u Prahy do Kamenného Přívozu)

Byli jste někdy v Krhanicích na fotbale? Viděli jste práci hasičů? Viděli jste kácení májky, soutěžili jste na Dětském dni nebo šli třeba v lampionovém průvodu? Tyto aktivity by nebyly možné bez činnosti spolků, které v Krhanicích působí. Některé z nich mají i bohatou historii. Čtete dál a dovíte se víc...

TJ Sokol

Všechny údaje z historie Sokola čerpají z obecní kroniky a osobní kroniky p. Smolíka. Bohužel ani kroniky nejsou úplné.

Tělovýchovná jednota Sokol Krhanice **byla založena 29. května 1919**. V roce 1920 se Sokol Krhanice zúčastnil VII. Vsesokolského sletu, který se konal tradičně v Praze na Letné. Ve sletovém průvodu Prahou pochodovalo přes 35 000 členů a poprvé i ženy. Hlavní cvičení proběhla 27. až 30. června, své sestavy předvedlo postupně 50 tisíc cvičenců včetně armády. Sletu věnoval velkou pozornost prezident republiky T. G. Masaryk.

V roce 1923 uspořádal Sokol společně s hasičským sborem divadelní představení, s dalšími spolky pak i několik přednášek.

V roce 1938 se zúčastnilo X. Vsesokolského sletu velké množství členů Sokola z Krhanic. **V roce 1939 obsadila Československo německá vojska a byl vydán zákaz shromažďování. V důsledku této situace veškerý spolkový život v obci ustal.**

Z doby okupace nebyly pořízeny žádné záznamy.

12. 4. 1941 bylo sokolské bratrstvo okupanty rozpuštěno a majetek zabaven. V té době mělo 58 členů (52 bratří, 7 sester).

Po květnových událostech roku 1945 se obyvatelstvo Krhanic a Prosečnice společně pustilo do napravování poválečných škod, zejména do oprav místní školy. Spolková činnost, která byla dosud znemožněna, se začala opět rozvíjet. Svou činnost zahájila i Tělovýchovná jednota Sokol Krhanice. V červnu 1945 vzrostl počet členstva na 89 (65 bratří, 24 sester). Společně se účastnili spousty akcí (např. Anenská pouť, účast na holdu p. prezidentu E. Benešovi, Posvicenská zábava, v prosinci Mikulášská zábava).

V roce 1949 oslavila jednota 30 let od svého založení. Slavnostní schůze se zúčastnili i zakládající člen a první starosta pan Kovář a první náčelník pan Prošek. Sokolské hřiště bylo rozšířeno. Velké úsilí všech členů vylepšilo podmínky zejména pro kopanou.

Od roku 1952 činnost spolku upadá, za dva roky je však obnovena.

Od roku 1955 se stává hlavní náplní činnosti TJ Sokol Krhanice kopaná.

Hasiči

V roce 1895 byl v Krhanicích založen dobrovolný hasičský sbor, jehož činnost nebyla nikdy přerušena. Krhaničtí hasiči jsou aktivní dodnes. Při zakládající schůzi se přihlásilo 20 členů činných a 2 přispívající. Stanovy sboru SDH Krhanice byly schváleny 20. 8. 1895. První valná hromada se konala dne 14. 12. 1895. Prapor sboru vyšila sl. B. Havlíčková v roce 1897. V roce 1910, tedy k 15. výročí sboru, čítal sbor 25 členů činných, 3 přispívající a 2 čestné. **Dne 27. září 1931 byla slavnostně předána hasičská zbrojnice.** V roce 1935 při 40letém výročí měl sbor 27 členů činných, 39 přispívajících a 6 čestných. Roku 1949 bylo zakoupeno hasičské auto značky HORCH. Roku 1955 se z okresní soutěže v Krhanicích dostala do krajského kola všechna 4 mužstva. Z krajského kola postoupilo pouze družstvo žáků **do celostátního kola.** Zde se krhaničtí hasiči umístili na krásném **druhém místě.**

Současnost...

K datu 1. 1. 2021 je v **zásahové jednotce** sboru 18 členů. Zásahová jednotka disponuje třemi zásahovými automobily. Je to především cisterna Tatra 815 Cas 32, dopravní automobil VW Transporter IV a nostalgická Avia A30 DVS. **Celkový počet členů** sboru ke dni 1. 1. 2021 je 91, z toho je 19 dětí do 18 let. Nejstaršímu členovi je 87 a nejmladšímu pouhé 4 roky.

Zdroj: www.hasici.obeckrhanice.cz

Karhany

Spolek Karhany byl založen v roce 2017. Podporuje šíření tradic, vzdělání občanů, aktivní využívání volného času a ochranu přírody. Na podzim v roce 2018 vysadili členové spolku Strom svobody, věnují se také fotografování.

OSANN

Spolek byl založen v roce 2009. Klade si za cíl ukázat dětem, jak aktivně odpočívat. Proto každý rok pořádá dětský tábor, dětský karneval, výlety po krhanickém polesí a vodácké akce.

Aktivní Krhanice

Posláním spolku Aktivní Krhanice je především podporovat kultivaci veřejného prostoru i krajiny, rozvoj sousedských vztahů a udržování kulturní a historické paměti obce. Více o činnosti spolku na www.aktivnikrhanice.cz.

Naše Krhanice

Účelem nadačního fondu i spolku je podpora veřejně prospěšných aktivit na území obce Krhanice. Více o činnosti spolku na www.nasekrhanice.cz.

S Krhanicemi není spojena jen historie, krásná příroda, ale i místní rodáci, kteří proslavili Krhanice v mnoha oblastech. Některé významné osobnosti se v obci přímo narodily, některé jsou s obcí spojeny jinak. Jiří Hájek, Miroslav Houra, Otakar Brousek, Jiřina Šejbalová, František Hrubín... Pojďte se dovědět něco o lidech, kteří se dostali daleko za hranice Krhanic.

Jiří Hájek

(6. června 1913 Krhanice – 22. října 1993 Praha)

Jiří Hájek byl významný český politik a diplomat.

Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Většinu svého života se nevěnoval právní praxi, ale politickému a diplomatickému působení. V březnu 1939 ilegálně pracoval v Národním hnutí pracující mládeže. Tehdy byl odsouzen k 12 letům vězení. Přežil jej a hned v roce 1945 pokračoval, samozřejmě už veřejně. Jako funkcionář mládežnického domácího i mezinárodního hnutí vstoupil do obnovené sociálně demokratické strany, ale tvrdí se, že spolupracoval s ÚV KSČ. Některé prameny připomínají, že byl veden dokonce jako neveřejný člen tohoto nejvyššího stranického orgánu.

Založil Vysokou školu politických a hospodářských věd, kde působil od r. 1953 jako rektor.

Od roku 1955 působil v diplomatických službách jako **velvyslanec v Londýně** (1955–1958), **náměstek ministra zahraničí** (1958–1962) a **zástupce ČSSR** (Československé socialistické republiky) **v OSN** (1962–1965). Od 10. listopadu 1965 do 8. dubna 1968 zastával post **ministra školství** ve vládě Jozefa Lenárta (do 20. ledna 1967 oficiálně ministr školství a kultury) a 8. dubna 1968 přešel do funkce **ministra zahraničních věcí Československa** v první vládě Oldřicha Černíka.

Dnes už většinou pozapomenutá aktivita J. Hájka se projevila v souvislosti se **vstupem armád pěti států v čele se Sovětským svazem na naše území v srpnu 1968**. Tenkrát pobýval na jednání v Jugoslávii, a proto mohl už 24. srpna vznést v Radě bezpečnosti OSN protest. Byl odvolán z postu ministra zahraničí a vyloučen z KSČ. Posledním působištěm J. Hájka se stal Historický ústav ČSAV. Politicky pracovat proti normalizaci nepřestal.

Podepsal Chartu 1977 a stal se nejen jedním z mluvčích (spolu s V. Havlem a J. Patočkou). Ani vysoký věk a spousta prožitých dramat nedokázaly utlumit jeho politické aktivity. Spolupracoval na založení

Československého helsinského výboru a stal se jeho **předsedou**. V letech 1990–1992 byl ve vládě poradcem Alexandra Dubčeka.

Vrcholem a oceněním jeho zásluh se stala nominace na Nobelovu cenu míru.

V roce 2013 mělo být Hájkovi uděleno státní vyznamenání in memoriam*, ale syn Jan Hájek převzetí odmítl.

Zdroj: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3989>

Jiřina Šejbalová

(17. září 1905 Praha – 23. srpna 1981 Praha)

Jiřina Šejbalová byla česká **operní pěvkyně**, vynikající **činoher-ní herečka** a **divadelní pedagožka**. Od roku 1928 až do roku 1971 byla členkou Národního divadla v Praze.

Pocházela z úřednické rodiny, nicméně oba rodiče byli velmi hudebně a kulturně založení lidé. Po studiích na Pražské konzervatoři, kde studovala nejprve operní zpěv (1920–1925), teprve později i dramatický obor (1925–1927), nastoupila jako pěvkyně do opery Státního divadla v Brně. Současně hostovala i v Národním divadle v Praze. V letech 1927 až 1928 si zahrála v avantgardním divadelním studiu Dada režiséra Jiřího Frejky. Od roku 1928 až do doby svého odchodu do důchodu v roce 1971 byla členkou činohry Národního divadla v Praze.

Ve filmu působila více než 50 let, a to od roku 1929 až do roku 1980. Zahrála si celou řadu pozoruhodných rolí, z nichž patrně nejznámější byla hlavní role ve filmu **Vlčí jáma** nebo o mnoho let později ve filmu **Zlatá svatba**.

Na pražské HAMU** vyučovala od roku 1967 **jevištní řeč a hereckou výchovu**.

J. Šejbalová měla velmi charakteristický a nezaměnitelný hlas, jakož i osobitý herecký projev. Jednalo se o velmi výraznou hereckou osobnost. Působila rovněž v rozhlase a televizi.

V roce 1958 jmenována zasloužilou umělkyní a v roce 1965 národní umělkyní.

Neměla vlastní děti, a tak se **na chatě v Krhonicích u řeky Sázavy** mohla starat alespoň o manžela a také hosty z umělecké branže, pro které ráda vařila. Právě zde napsala v roce 1968 zajímavou **kučárku „Vaříme na chatě“**. Čtenáři knihu milovali, byť se v ní popis-

Jiřina Šejbalová

* **In memoriam** je ustálené latinské sousloví, které doslova znamená „na paměť“ nebo „na památku“, a používá se ve smyslu „posmrtně“, například při udělování vyznamenání a řádů již zemřelým osobám.

**Hudební a taneční fakulta (HAMU) je jedna z fakult Akademie múzických umění v Praze (AMU), kam náleží ještě fakulta divadelní (DAMU) a filmová (FAMU). Byla založena dekretem prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše z 27. 10. 1945.

valo i zdánlivě obyčejné opékání buřtů. Šejbalová radila, že nejlepší jsou poté, co se před opékáním ještě vyudí v komíně.

Starší, „gumové“, housky zase doporučovala navlhčit, zespodu obalit v mouce a vršek potřít bílkem, aby na nich lépe držel doma nasypáný kmín. „Vložením do remosky dáme pekařskému výrobku příležitost, aby si vzpomněl, že také může chřupat,“ napsala.

Ze známých osobností navštěvoval Jiřinu Šejbalovou například básník František Hrubín, v jehož zfilmovaném díle Srpnová neděle hrála, nebo herec Bohuš Záhorský.

Na chatu do Krhanic jezdila Šejbalová řadu let i se svým manželem, právníkem JUDr. Pipkem. Oba také odpočívají na zdejším hřbitůvku.

Zdroje:

https://1gr.cz/fotky/idnes/17/093/cl6h/WEB6e4047_chata_sejbalova.jpg

zivotopis.osobnosti.cz/jirina-sejbalova.php

www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/chalupy-kopeccky-mensik-chata-bydleni-slavnych.A170926_144847_dum_osobnosti_web

Hrob herečky Jiřiny Šejbalové na krhanickém hřbitově
Zdroj: ZŠ Krhanice

Miroslav Houra

(3. srpna 1933 Krhanice – 19. ledna 2006 Ústí nad Labem)

Miroslav Houra byl český **ilustrátor, pedagog, grafik, malíř, typograf a kurátor**. V letech 1948–1952 studoval na Vyšší škole uměleckého průmyslu v Praze, v roce 1955 absolvoval pedagogickou fakultu v Praze.

Hourovu tvorbu tvoří grafika, zejména **dřevořez**. Jeho tvorba dále zahrnuje malbu, kresbu, monumentální realizace pro architekturu (mozaiky, dřevořezby, mříže, vitráže, tkané i netkané tapisérie), ilustraci, publicistiku.

Podpis M. Houry na grafice

Zdroj: <https://www.galerie-narodni.cz/>

Na sever Čech přišel v roce 1955 jako učitel na umístěnku. Přednášel na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem.

Vytvořil největší mozaiku v Evropě – je umístěna na magistrátu v Ústí nad Labem, dokončena byla v roce 1985.

Od 60. let získal za grafiku a ilustrace asi 20 cen, **v roce 1983 titul zasloužilého umělce a v roce 1987 státní cenu Klementa Gottwalda**.

Grafika

Otakar Brousek

(28. září 1924 Krhanice – 14. března 2014 Praha)

Otakar Brousek byl český **divadelní i televizní herec a dabér**, hlava celé herecké rodiny. V mládí hodně sportoval, hrál na housle a zajímal se o literaturu a divadlo. Začínal jako naprostý ochotník bez jakéhokoliv formálního divadelního vzdělání, amatérsky hrál i režíroval.

Ihned po 2. světové válce v roce 1945 začínal jako herec a inspicient* v divadle na Kladně, odkud pak v roce 1946 přešel do Studia Národního divadla v Praze. Po absolvování vojenské základní služby v Armádním uměleckém souboru a působení v Armádním rozhlasu krátce hrál ve smíchovském Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého (dnes Švandovo divadlo), odkud odešel na šest let do Divadla E. F. Buriana.

V letech 1959 až 1990 působil ve Vinohradském divadle, kde zůstal do smrti jako stálý host.

Ztvárnil více než 120 rolí klasického i současného divadelního repertoáru. **Za jeho celoživotní mistrovství v činohře jej Herecká asociace v roce 2004 odměnila cenou Thálie.**

Účinkování ve filmu bylo vzácnější, i tak hrál přibližně ve 40 snímcích, např. Andělská tvář, Svatby pana Voka, Můj brácha má prima bráchu či F. L. Věk. Otakar Brousek byl hercem s vysoce kultivovaným hereckým projevem.

*Chvilky tvé dluho. Pěti o to nejmenší, co máme
v životě, muž mu křísí ruce.
grotelesk je k této pociťované tvůrčí a oběť ze mě.
Ten zájem o mě i úroveň jejich vystoupení mě jako
kruha a seniora, profesionála, vskutku slopal.
Jsem potěšen a překvapen, že jako královský ročník jsem
mohl zaslechnout v porotě.
25.3.11 Půlnoční hodiny křepčí do přelomu let. Otakar Brousek*

Zápis Otakara Brouska v Pamětní knize školy u příležitosti jeho členství v porotě školního kola recitační soutěže v roce 2011.

Byl i **výborným recitátorem, konferenciérem (moderátorem), dabérem a voiceoverem****. Daboval například George Cowleyho v britském seriálu Profesionálové a celých jedenáct let postavu Albuse Brumbála v kouzelnické filmové sérii Harry Potter. V roce 1996 získal Cenu Františka Filipovského za celoživotní mistrovství v dabingu.

* **Inspicient** je člověk zaměstnaný v divadle, kde je pomocníkem divadelního režiséra nebo technickým asistentem režie. Působí od začátku zkoušek přes generálku až do předpremiéry. Působí také pod názvem Stage Manager.

Po generální zkoušce řídí inspicient místo režiséra představení podle daného režijního nastudování. Inspicient pak také dohlíží na představení z hlediska organizace a techniky a dozoruje. Má poměrně bohatou náplň práce a musí spolupracovat se všemi aktéry představení i personálem.
Zdroj: <https://kdojeto.superia.cz/profese/inspicient.php>

** voiceover je označení člověka, který se specializuje na čtení textů, aniž by přitom byl vidět.

Citace z knihy Otakara Brouska s názvem Otakar Brousek o sobě:

„... Bez nadsázky mohu prozradit, že dětství mé i mého o dva roky mladšího bratra Františka bylo skutečně šťastné, chráněné láskyplným dohledem a péčí rodičů a prarodičů z maminčiny strany. Ale také naší tetinky Emilky, jak jsme jí všichni říkali. Bylo naplněno tisícerými dobrodružstvími, která mohou potkat vesnického kluka v překrásném koutu české země, jímž protéká Sázava mezi Týncem a Kamenným Přívozem. Ano, tam přímo na břehu kdysi tak nespoutané řeky je mé rodiště – Krhanice. Dodnes tam stojí i můj rodný dům. Pamětníci mu odedávna říkají Bondák...”

„Jsem dítě křtěné Sázavou. A snad právě proto mám tak rád nestojaté vody a libuji si v dravém proudu...”

„S řekou Sázavou je navždy spjato mé klukovství a jinošský věk. Krhanický jez a přívoz nad ním, který léta obstarával pan přívozník Bernard, spojoval mé Krhanické rodiště a ráj mých her a rošťáren, klukovského snažení i snění s domem mého dědečka a babičky v Lešanech. Obě vesnice na sebe shlížejí z jednoho břehu na druhý.“

Od horních modřínů nad Lešany vidíme Krhanické „náměstíčko“ a klikatou trať posázavské jednokolejky, Prosečnické sanatorium, požárské lomy, pak už sádeckou stráň, porostlou voňavými akáty, lemovanou hlubokými lesy. A pod nimi na potoce, který míří dolů k Sázavě, už svítí domky a střechy Krhanic. Nejvýše je stará škola, pro mne památná, protože jsem v jejích škamnách na celé čtyři roky sedával...”

(Text není pravopisně upraven)

Zdroj: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3989>

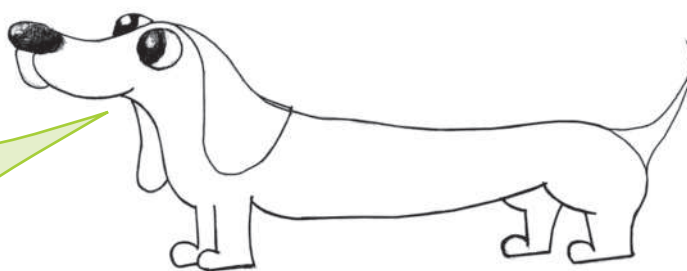

Pamětní deska na budově staré školy (dnes Obecní úřad Krhanice) věnovaná Otakarovi Brouskovi.

Foto: ZŠ Krhanice

**Původně
tvrz, potom zámek ...
za 2. světové války velitelství
jednotek SS, za socialismu součást
jednotného zemědělského družstva ...
Dnes je objekt v majetku pana
Ladislava Truhláře a opět žije
zámeckým životem ...**

Dosud nelze jednoznačně určit, kdy byla v Lešanech postavena původně vodní tvrz – dnes zámek.

Pravděpodobně to bylo ještě v předhusitském období a zakladatelem byl Renvald z Ústupenic, který ji roku 1409 prodal spolu se vsí Prokopovi ze Soběšína.

Tvrz byla jednoduchá, mírně lichoběžníková budova, která je dochovaná ve zdivu východního křídla dnešního zámku. Palác byl zřejmě trojdílný, snad i o něco delší než dnešní zámecké křídlo. Od západu k paláci přiléhalo nevelké nádvoří, od východu pak asi vodní opevnění související s dnešním rybníkem Návesník.

Nejpozději za Čeků z Olbramovic, asi v polovině 16. století, byl postaven západní palác dochovaný ve zdivu západního křídla zámku. Uprostřed jedné z volných stran byla vstupní věž, jejímž následovníkem je věž současná. Brzy po roce 1683 získal zámek nynější čtyřkřídlovou podobu. Fasády nesou stopy zásahů ještě v pozdním baroku a klasicismu, kdy vznikly i strohé *arkády** kolem nádvoří.

Podobu zámecké kaple sv. Víta, která zaujímá celou západní polovinu severního křídla zámku, ovlivnila i *Svatovítská kapitula***, která v roce 1683 získala Lešany a tvrz přestavě-

Zámek Lešany z výšky

*Arkáda (z lat. arcus, oblouk) je stavební prvek architektury tvořený **obloukem**, který nesou dvě svislé podpěry, **pilíře nebo sloupy**. Řada oblouků nesených sloupy nebo pilíři tvoří **sloupovádi**. Někdy se jako arkády označuje i arkádová chodba či podloubí, z jedné nebo obou stran oddělené sloupy.

**Metropolitní kapitula u sv. Víta v Praze (Svatovítská či také Pražská kapitula) je sbor kněží, kteří slouží při katedrálním kostele pražské (arci)diecéze. V čele kapituly stojí jako její představený svatovítský probošt, který je držitelem jednoho ze sedmi klíčů k českým korunovačním klenotům. Dříve měla kapitula právo volby pražského biskupa a až do založení pražské univerzity spravovala svatovítskou katedrální školu, nejvýznamnější školu v tehdejších Čechách. Svatovítská kapitula sídlí v budově Starého probošství na třetím nádvoří Pražského hradu. Pražská metropolitní kapitula je vlastníkem vnitřního vybavení katedrály svatého Víta, včetně obrazů, soch, oltářů i náhrobků, a je i majitelem nesmírně cenného svatovítského pokladu. Velmi vzácná je i knihovna pražské metropolitní kapituly, která patří k nejstarším historickým knihovnám v Česku.

la na zámek. Lešany se staly centrem kapitulního panství, do něhož patřily ještě statky Hostěradice, Břežany nebo Netvořice.

Roku 1903 zámek značně poškodil požár, nejvíce utrpěla věž v severním průčelí, která při opravě místo střechy dostala novoromantickou terasu. Nevzhledná terasa byla během 2. světové války nahrazena ještě nevzhlednějším vodojemem (za války zde sídlilo velitelství SS). V roce 1949 byl zámek Lešany zestátněn a byl využíván jednotným zemědělským družstvem (JZD). Za socialistické éry došlo k výrazné devastaci zámku a jeho hospodářských budov. V prosinci 1996 jej od obce odkoupil pan Ladislav Truhlář, který zámek a zámecký areál postupně zrekonstruoval.

Od září 2013 je v zámku možnost celoročních prohlídek nově zrekonstruovaného zámeckého objektu, kaple a místnosti s restaurovanými *freskami** z roku 1758 od autora Jana Václava Spitzera.

Zdroje:

<https://www.radynacestu.cz/magazin/michelangelovy-fresky/>

<http://tourist.posazavi.com/cz/Memory.aspx?MemoryId=8193>

Zámek Lešany

Zdroj: www.zameklesany.cz

***Freska** je typ nástěnné malby. Slovo freska pochází z italštiny. Fresky byly jako dekorativní prvek interiérů oblíbené především v době renesance, ale existovaly mnohem dříve, již v antice. Freska vzniká tak, že se do ještě vlhké omítky nanášejí barevné pigmenty a výsledná malba tak usychá spolu s podkladem, což zajišťuje, aby se barvy dobře vsákly do omítky.

Objekt, ve kterém se dnes nachází muzeum, vznikl z bývalých lešanských kasáren. I tyto budovy byly v historii užívány k různým účelům. Za 2. světové války tu byla pobočka koncentračního tábora, po válce pracovní tábor, pak ubytovna pro řecké děti, naposledy budovy sloužily jako kasárna protitankového pluku a pluku chemické obrany československé armády.

Dnes se v muzeu seznámíte nejen s historií vojenské techniky, ale dokonce se můžete i na chvíli přenést do bojů... Stojí to za návštěvu!

Vojenské technické muzeum Lešany je vedle Armádního muzea Žižkov a Leteckého muzea Kbely nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Vzniklo v objektu bývalých lešanských kasáren v roce 1996, zdejší objekt má ale delší historii.

Období 2. světové války

V letech 1943–1945 zde byla vybudována **pobočka koncentračního tábora Flossenbürg**. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po roce 1945

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako **zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS**. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948

Po únorovém převratu bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení **tábora nucených prací** v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války. Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob.

V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. **Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany.** Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Po roce 1992

V roce 1992 byl protitankový pluk a pluk chemické obrany přeložen na Slovensko. Současně již byla v kasárnách uložena část historické techniky. Kasárenské objekty byly přiděleny Vojenskému historickému ústavu v únoru 1995. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Vojenským historickým ústavem.

Ukázka techniky

Zdroj: <https://www.strednicechy.cz/zazitek/vojenske-technicke-muzeum-lesany/>

Dalším krokem bylo **využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky** široké veřejnosti. Touto fází úprav byla **zahájena výstavba lešanského muzea**. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata*, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962. Mezi nejceněnější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO. Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek – jarní zahájení návštěvnické sezóny a Tankové dny. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru.

Více podrobností o expozicích a konaných akcích:

<http://www.vhu.cz/muzea/zakladni-informace-o-vtm-lesany/expozice-vtm-lesany/>

Zajímavost

Lešany navždy zůstanou spojeny se dvěma umělci rozličných povah a oborů. Ten první, bouřlivák a česká pěvecká legenda popové hudby Waldemar Matuška (1932–2009), v roce 1953 nastoupil svoji vojenskou službu do lešanských kasáren k dělostřelcům. Často na Lešany vzpomínal s úsměvem na tváři, neboť ta léta patřila ke šťastným obdobím jeho života. (Zpíval v pražských divadlech Semafor a Rokoko). Víc než na kanony myslel na svoji kytaru a banjo a kasárna a okolí proměnil v „koncertní sál“. Také jeho jízdy „Posázavským Pacifikem“ z Krhanic do Prahy-Braník, se staly legendární. Matuška věnoval Posázaví řadu svých vzpomínek a písniček.

Druhým umělcem je myšlen spisovatel a básník František Hrubín (samostatná kapitola).

Zdroj citace: <https://www.jiskra-benesov.cz/velis/clanek/toulky-podblanickem-a-posazavim-lesany-2332>

***Dioráma** je scéna s obrazem či obrazy a dalšími prvky, která se snaží navodit dojem skutečnosti.

František Hrubín

(17. 9. 1910 Královské Vinohrady Praha – 1. 3. 1971 České Budějovice)

František Hrubín byl český **spisovatel, básník a autor přírodní a milostné lyriky**. Psal pohádky a verše pro děti, také překládal, především z francouzštiny.

V Praze žil s rodinou až do vypuknutí první světové války, kdy jeho otec narukoval na vojnu. **Matka se proto v roce 1914 přestěhovala** s Františkem i jeho jednoročním bratrem ke svému otci chalupníkovi Josefu Novotnému **do Lešan**. V Lešanech v Posázaví prožil František Hrubín své dětství a v letech 1916–1922 zde chodil do školy. Posázaví, které zobrazil např. v dílech *Romance pro křídlovku*, *Zlatá reneta* či *Lešanské jesličky*, zůstalo jeho celoživotní inspirací.

Studoval na několika gymnáziích v Praze, po maturitě v roce 1932 se neúspěšně pokoušel vystudovat filozofii a práva na Karlově univerzitě. Od roku 1934 byl zaměstnán v Městské knihovně v Praze a později na ministerstvu informací. V roce 1946 se stal *spisovatelem z povolání*. V roce 1939 se František Hrubín oženil, narození dcery a syna bylo jedním z podnětů pro řadu veršů a próz pro děti. Výrazně se podílel na založení **dětského časopisu *Mateřídouška***, v letech 1945–1948 byl jeho šéfredaktorem.

Od roku 1945 žil střídavě v Praze-Holešovicích a v Lešanech. V lešanské chalupě a v zahradním altánu si vybudoval své „malé muzeum“ plné knih, hraček a předmětů, které mu připomínaly mládí a rodiče. Zde trávil své šťastné chvíle a v roce 1970 tu oslavil s přáteli své šedesátiny. Často též pobýval v Chlumu u Třeboně, kde později vlastnil dům.

Život Františka Hrubína připomíná **Hrubínova síň** v budově obecního úřadu v obci Lešany. Pochován je na hřbitově (Slavín) na Vyšehradě v Praze.

Literární tvorba Františka Hrubína

Několik let před založením *Mateřídoušky* napsal první sbírku básniček pro děti „*Říkejte si se mnou*“. Následoval asi nejznámější „*Špalíček veršů a pohádek*“ a soubor hádanek „*Běží, ovce běží*“.

Ukázka z knížky „*Říkejte si se mnou*“:

Náš dědek

Dědek seno obrací,
myslí jenom na práci.
Potom hrábě
půjčí bábě
a utíká do chládku
povídat nám pohádku.

Próza:

U stolu
Zlatá reneta

Poezie:

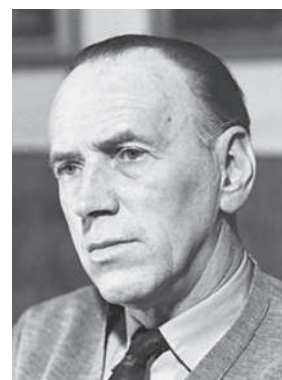
Zpívání z dálky
Krásná po chudobě
Romance pro křídlovku

Sbírky z období války:

Včelí plást
Země sudička
Hirošima
Lešanské jesličky

Drama:

Srpnová neděle
Křišťálová noc
Oldřich a Božena aneb Krvavé spiknutí v Čechách
Kráska a zvíře – dramatická úprava francouzské pohádky

Knihy pro děti

Básnické sbírky

Televizní zpracování vánoční balady Lešanské jesličky

Příběh poslední velké básnické skladby Františka Hrubína nás přenese do jeho rodného Posázaví v době první světové války. V roce 1915 nesou převozník Josef a jeho žena Marie své dítě z města a cestou se jim zdá, jako by je pronásledoval tajemný přízrak, neznámý člověk, zřejmě tulák nebo dezertér. Objeví se i ve vesnické hospodě, kde se Marie a Josef zastaví, aby se ohřáli. V druhé rovině je tato pouť prostých lidí paralelou biblického příběhu o Josefovi a Marii a je básnickým varováním před vším, co ohrožuje šťastný život na této zemi.

Zdroj: <https://www.csfd.cz/film/293953-lesanske-jeslicky/prehled/>

Na zřízení cvičiště zbraní SS reagoval Hrubín tak trochu „po svém“. Patrně to je z básně „Jednou na Sázavě“.

„Ta řeka dětství, mládí mého!
Držela se mých lýtek hubených, když brodila se k slunci,
Za noci nad jezem dlouhými doušky pila lunu.
Pak oni přišli sem: Osiky přesadili do lidí.
Bodlácím navrch obrátili pole.
Až k hrobům vypustili stavení.
A vydýchali les. A přišli k řece: Řeko užovčí, smyj z nás tu umrlčinu.“

Dokument České televize o Františku Hrubínovi

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10123383458-pribehy-slavyhych/402223100031010-je-samo-telo-tve-a-kolem-zem/>

AUTOŘI A POUŽITÉ ZDROJE

Krhanice

Autorka: Mgr. Bc. Věra Rábllová

Na učebnici se podíleli: Aleš Bydžovský, Tomáš Bláha, Antonín Koloros, Aneta Kočí, Monika Fischerová

Seznam použité literatury:

1. Václav G. Cílek: *Netvořice v proudu věků*. ELTSEN, a.s. Benešov, 2014, ISBN 978-80-904805-1-3.

Seznam internetových zdrojů:

1. www.mistopisy.cz
2. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Krhanice>
3. www.lomprosecnice.cz
4. www.pacifikem.cz
5. www.jiskra-benesov.cz
6. www.osjilove.cz
7. www.zameklesany.cz

Vydala: Posázaví o.p.s. v roce 2023

ve spolupráci s

Základní školou Krhanice, okres Benešov

Základní školou Josefa Suka a mateřskou školou Křečovice

Základní školou Netvořice, okres Benešov, příspěvková organizace

Základní školou Jana Kubelíka, Neveklov

Základní školou Týnec nad Sázavou, příspěvková organizace

Městem Neveklov, Městem Týnec nad Sázavou, Městyssem Netvořice, Obcí Krhanice, Obcí Křečovice

Korektura textu: PhDr. Jaroslava Tůmová

Grafická příprava: Pavel Fuksa, GraTypoPrint

Elektronická podoba knihy: www.ucebniceregionu.cz

ISBN 978-80-87684-72-6

